

**Federaal
Planbureau**

Economische analyses en vooruitzichten

REP_LTMARS2015_10994

De budgettaire gevolgen van de vergrijzing voor België tot 2060

Raming van maart 2015 met de hervormingen van de regering Michel

Maart 2015

Kunstlaan 47-49
1000 Brussel

e-mail: contact@plan.be
<http://www.plan.be>

Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut.

Het FPB voert beleidsrelevant onderzoek uit op economisch, sociaal-economisch vlak en op het vlak van leefmilieu. Hiertoe verzamelt en analyseert het FPB gegevens, onderzoekt het aanneembare toekomstscenario's, identificeert het alternatieven, beoordeelt het de gevolgen van beleidsbeslissingen en formuleert het voorstellen.

Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen. Het FPB zorgt voor een ruime verspreiding van zijn werkzaamheden. De resultaten van zijn onderzoek worden ter kennis gebracht van de gemeenschap en dragen zo bij tot het democratisch debat.

Het Federaal Planbureau is EMAS en Ecodynamische Onderneming (drie sterren) gecertificeerd voor zijn milieubeheer.

url: <http://www.plan.be>

e-mail: contact@plan.be

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Federaal Planbureau

Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel

tel.: +32-2-5077311

fax: +32-2-5077373

e-mail: contact@plan.be

<http://www.plan.be>

De budgettaire gevolgen van de vergrijzing voor België tot 2060

Raming van maart 2015 met de hervormingen van de regering Michel

Maart 2015

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Evolutie van de sociale uitgaven tot 2060 (versie van maart 2015)	3
2.1. Hypothesen	3
2.1.1. Demografische hypothesen	4
2.1.2. Socio-economische hypothesen	4
2.1.3. Macro-economische hypothesen	4
2.1.4. Sociaal-beleidshypothesen	4
2.2. De hervormingen van de regering Michel	5
2.3. Verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd: methodologie inzake het aantal gepensioneerden	6
2.4. Langetermijnvooruitzichten van de sociale uitgaven (maart 2015)	8
2.4.1. De demografische vooruitzichten	8
2.4.2. De arbeidsmarkt	9
2.4.3. Evolutie van de pensioneringsgraden	11
2.4.4. Macro-economische omgeving	12
2.4.5. Budgettaire kosten van de vergrijzing (versie van maart 2015)	12
Bijlage: Specifieke tabel voor het langetermijnluik van het stabiliteitsprogramma	17

Lijst van tabellen

Tabel 1	De belangrijkste hypothesen van de langetermijnvooruitzichten van maart 2015	3
Tabel 2	Verschuivingshypothese en pensioneringsgedrag bij een verhoging van de wettelijke leeftijd van 65 naar 67 jaar, geïllustreerd aan de hand van de pensioneringen van mannen in de werknemersregeling Verdeling van de pensioneringen naar leeftijd (in % van het totale aantal pensioneringen)	7
Tabel 3	Belangrijkste resultaten van de 'Demografische vooruitzichten 2014-2060' (1) en het verschil met de vooruitzichten 2013-2060 (2)	8
Tabel 4	Toestand op de arbeidsmarkt, scenario van maart 2015 (1) en verschillen ten opzichte van de resultaten van de SCvV van juli 2014 (2) - administratief concept	10
Tabel 5	Toestand op de arbeidsmarkt, scenario van maart 2015 (1) en verschil ten opzichte van de resultaten van de SCvV van juli 2014 (2) - administratief concept	11
Tabel 6	Evolutie van de pensioneringsgraden in het scenario van maart 2015	12
Tabel 7	Macro-economische projectie 2014-2060, scenario van maart 2015 (1) en verschil ten opzichte van de resultaten van de SCvV van juli 2014 (2)	12
Tabel 8	De budgettaire kosten van de vergrijzing op lange termijn volgens het scenario van maart 2015	13

1. Inleiding

Ieder jaar werkt het Federaal Planbureau mee aan de voorbereiding van het Belgisch Stabiliteitsprogramma door het opstellen van de economische vooruitzichten op middellange termijn¹ en vooruitzichten van de leeftijdsgebonden overheidsuitgaven op lange termijn ('age-related public expenditure'). Deze laatste worden gebruikt voor het 'langetermijnluik' van het Stabiliteitsprogramma. Dit wordt telkens gebaseerd op het referentiescenario van het laatst beschikbare rapport van de Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV - waarvoor het Federaal Planbureau fungeert als technisch en administratief secretariaat)², behalve wanneer er zoals dit jaar intussen hervormingen zijn doorgevoerd die dat scenario grondig wijzigen. Vanuit dat oogpunt stelt het huidige rapport een scenario voor van de evolutie van de leeftijdsgebonden overheidsuitgaven op lange termijn, rekening houdende met de maatregelen van de regering Michel.

Dit scenario is gebaseerd op de basishypothesen van het referentiescenario van het laatste jaarverslag van de SCvV, maar de nieuwe maatregelen³ werden er ook in verwerkt. Die hebben vooral een invloed op de zogenaamde 'socio-economische' hypothesen. De hervormingen omtrent de voorwaarden voor het vervroegd pensioen, voor de werkloosheidsregeling met bedrijfstoelage, de beschikbaarheid van werklozen uit die regeling en de hervormingen van de wettelijke pensioenleeftijd, zullen de gedragingen inzake activiteit, vervroegd pensioen en pensioen in de leeftijdsklassen tussen 50 en 69 jaar inderdaad wellicht drastisch veranderen. De demografische hypothesen, de macro-economische hypothesen met betrekking tot de productiviteit en de werkloosheidsgraad op lange termijn, alsook de sociaal-beleids hypothesen met betrekking tot de welvaartsaanpassingen, worden niet beïnvloed door de nieuwe maatregelen.

De omvang van de gedragswijzigingen op het vlak van activiteit, vervroegd pensioen en pensioen als gevolg van de hervormingen is erg moeilijk te evalueren. Tijdens de werkzaamheden die het Federaal Planbureau in 2013 en 2014 uitvoerde in opdracht van de Commissie voor de pensioenhervormingen 2020-2040⁴, stelde één van de hervormingsvoorstellen een gelijkaardig probleem. Er werden toen twee scenario's opgesteld, gebaseerd op twee tegengestelde hypothesen: de 'verschuivingshypothese', volgens dewelke een verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd met één jaar zich vertaalt in een gemiddeld pensioneringsuitstel met één jaar, en de hypothese van 'minimumuitstel', volgens dewelke de daadwerkelijke pensioneringsleeftijd vóór en na de hervorming dezelfde blijft voor al wie niet verplicht is om zijn pensionering uit te stellen door de hervorming. In het kader van het huidige rapport dat gerealiseerd werd in opdracht van de overheid, werd bij het inschatten van de impact van een verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd op het pensioneringsgedrag uitgegaan van de

¹ Federaal Planbureau, 'Economische vooruitzichten 2015-2020 – Versie van maart 2015', Rapport, 19 maart 2015

² Hoge Raad voor Financiën – Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarverslag, juli 2014

³ Naast de integratie van de maatregelen van regering Michel, verschilt deze projectieoefening van de projectie van het Jaarlijks Verslag van de SCvV ook op andere aspecten. Deze oefening gaat meer bepaald uit van de nieuwe demografische vooruitzichten en de economische vooruitzichten op middellangetermijn 2015-2020.

⁴ Federaal Planbureau, 'Pensioenhervormingsscenario's in de werknemers- en zelfstandigenregelingen (II) en in de overheidssector – Versie met een evaluatie van een bonus-malussysteem – Studie gerealiseerd op vraag van de "Commissie voor de hervorming van de pensioenen 2020-2040" - 'Des scénarios de réforme des pensions dans les régimes salarié et indépendant (II) et dans la fonction publique – Version intégrant une évaluation du système de bonus-malus – Etude réalisée à la demande de la "Commission pour la réforme des pensions 2020-2040"', Rapport_CP_10741, maart 2014, p. 12, deel 4.3

verschuivingshypothese, aangezien die het beste aansluit bij de methodologie die de Ageing Working Group (AWG)⁵ hanteert om het effect van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd te ramen.

De resultaten in dit rapport vormen een initiële raming, in die zin dat ze zullen worden herzien in het kader van het verslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing van 2015 (dat normaal eind juni-begin juli zal worden gepubliceerd), met name op grond van de vaststelling van definitieve modaliteiten voor bepaalde maatregelen en van de herziening van de 'Economische vooruitzichten 2015-2020' in mei 2015.

⁵ De AWG werd in 1999 opgericht door het Comité voor Economisch Beleid van de Europese Raad ECOFIN. Het realiseert langetermijnvooruitzichten van de sociale uitgaven voor de Lidstaten. De resultaten worden opgenomen in een 'Ageing Report' en vervolgens gebruikt in het kader van het 'Fiscal Sustainability Report' van de Commissie.

2. Evolutie van de sociale uitgaven tot 2060 (versie van maart 2015)

2.1. Hypothesen

Tabel 1 toont de belangrijkste hypothesen van de langetermijnvooruitzichten van maart 2015, namelijk de demografische, socio-economische, macro-economische en sociaal-beleids hypothesen. De hypothese die werd weerhouden voor het pensioneringsgedrag (namelijk een verschuivingshypothese) wordt voorgesteld in deel 2.3.

Tabel 1 De belangrijkste hypothesen van de langetermijnvooruitzichten van maart 2015

Demografische hypothesen vanaf 2014 ('Demografische vooruitzichten 2014-2060')			
	2014	2030	2060
Gemiddeld aantal kinderen per vrouw	1,72	1,84	1,85
Levensverwachting bij de geboorte: mannen	78,4	81,6	86,2
Levensverwachting bij de geboorte: vrouwen	83,3	85,4	88,5
Migratiesaldo in duizendtallen	36,3	31,6	23,3
Socio-economische hypothesen			
Scholingsgraad	Behouden op het niveau van de meest recente waarnemingen voor de min 15-jarigen of op basis van de evolutie van de activiteitsgraad van 15-jarigen en ouder		
Activiteitsgraad en overgang van het statuut van actieve naar het statuut van invalide en gepensioneerde	Modellerings gebaseerd op de overgangskans van de ene socio-economische categorie naar de andere, per geslacht en leeftijdscategorie, en rekening houdend met de impact van de hervormingen.		
Macro-economische hypothesen			
Op middellange termijn: 'Economische vooruitzichten 2015-2020' van maart 2015	Op lange termijn: een referentiescenario		
Gemiddelde groei van de productiviteit per werknemer tussen 2015 en 2020: 0,8% per jaar	Jaarlijkse groei van de productiviteit per werknemer en van het loon per werkende		1,5%
Werkloosheidsgraad ^a in 2020: 11,1% Werkgelegenheidsgraad ^b in 2020: 65,5%	Structurele werkloosheidsgraad ^a op lange termijn		8,0%
Sociaal-beleids hypothesen			
2015-2016	Vanaf 2017: berekening van de budgettaire enveloppe bestemd voor de welvaartsaanpassingen		
Huidige wetgeving (maatregelen van de sociale partners en de regering)	Loonplafond		1,25%
	Minimumrecht per loopbaanjaar		1,25%
	Niet-forfaitaire uitkeringen (algemene regeling) ^c		0,50%
	Forfaitaire uitkeringen en minima		1,00%

a. Volgens het administratief concept, inclusief de oudere werklozen met maxi-vrijstelling en de werkzoekende werklozen met bedrijfstoelag.

b. Werkgelegenheid bij 15-64-jarigen in % van de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).

c. In de pensioenregeling van de overheidssector toont de welvaartsaanpassing (m.a.w. de perequatie) een loskoppeling van 0,4% ten opzichte van de loonstijging op basis van het historisch waargenomen verschil.

2.1.1. Demografische hypothesen

De demografische hypothesen vloeien voort uit de nieuwe 'Demografische vooruitzichten 2014-2060', die werden gepubliceerd in maart 2015⁶. In die vooruitzichten stijgt de vruchtbaarheidsgraad of het gemiddeld aantal kinderen per vrouw van 1,72 in 2014 naar 1,85 in 2060. Tussen 2014 en 2060 bedraagt de toename van de levensverwachting 7,9 jaar voor mannen en 5,2 jaar voor vrouwen. Hierdoor daalt het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen tegen 2060. Het migratiesaldo (of extern migratiesaldo) is constant positief en schommelt tussen 36000 (maximum van de projectie in 2014) en 23000 personen.

2.1.2. Socio-economische hypothesen

De demografische bevolking wordt opgesplitst in socio-economische categorieën, per geslacht en per leeftijdsgroep, en zelfs per leeftijd, die relevant zijn voor de projectie van de sociale uitgaven (bijvoorbeeld het aantal uitkeringsgerechtigden). De socio-economische hypothesen zijn gebaseerd op een modellering die de kans om van de ene socio-economische categorie naar een andere over te gaan (of de handhaving in een socio-economische categorie) toepast op de opeenvolgende generaties. Dit scenario wordt uitgevoerd in een ongewijzigde wettelijke en institutionele context, maar integreert de hervormingen van de regering Michel (zie infra deel 2.2).

2.1.3. Macro-economische hypothesen

Aan de hand van de hypothesen omtrent de evolutie van de arbeidsmarkt en de productiviteitsgroei per werknemer kan de economische groei worden bepaald.

Op middellange termijn is de macro-economische omgeving gebaseerd op de 'Economische vooruitzichten 2015-2020' van het Federaal Planbureau die verschenen zijn in maart 2015⁷.

Op lange termijn nemen de huidige vooruitzichten de hypothesen over van het referentiescenario van het jaarlijks verslag van de Studiecommissie voor de vergrijzing van 2014⁸, meer bepaald een jaarlijkse productiviteitsgroei per werknemer van 1,5% per jaar en een structurele werkloosheidsgraad van 8%. Het convergentiescenario naar deze langetermijnniveaus wordt voor elk jaar vanaf 2021 aangereikt door het macro-economisch langetermijnmodel van het Federaal Planbureau (S3BE).

2.1.4. Sociaal-beleidshypothesen

De hypothesen inzake sociaal beleid zijn gebaseerd op de reële herwaarderingen van sociale uitkeringen, naast hun automatische aanpassing aan de prijsevolutie. Alle welvaartsaanpassingen die de sociale partners hebben voorgesteld voor 2015 en 2016 zijn opgenomen in de simulatie. Vanaf 2017 worden de sociale uitkeringen geherwaardeerd volgens de parameters die worden gebruikt voor de

⁶ Federaal Planbureau, Algemene Directie Statistiek, 'Demografische vooruitzichten 2014-2060 – Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftequotienten', Federaal Planbureau, Reeks Vooruitzichten, maart 2015

⁷ Federaal Planbureau, 'Economische vooruitzichten 2015-2020 – Versie van maart 2015', Rapport, 19 maart 2015

⁸ Hoge Raad voor Financiën – Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarverslag, juli 2014

berekening van de in het Generatiepact voorziene beschikbare enveloppes⁹, in alle takken van de werknemersregeling, de zelfstandigenregeling en de socialebijstandsregeling. We wijzen erop dat de tak van de kinderbijslag vanaf 2015 niet langer is opgenomen in de berekening van de beschikbare enveloppe. Tot in 2020 wordt de kinderbijslag voor de verschillende hypothesen voortaan niet in reële termen geherwaardeerd, uitgaande van een middellangetermijnprojectie met ongewijzigde wetgeving. Vanaf 2021 wordt echter een jaarlijkse herwaardering verondersteld, volgens het principe van een langetermijnprojectie met ongewijzigd beleid¹⁰. De herwaardering van de kinderbijslag wordt voortaan gekalibreerd op basis van het gemiddelde verschil dat tijdens de voorbije 30 jaar is opgetekend tussen de groei van het gemiddelde loon en de groei van het gemiddelde bedrag van deze uitkeringen, met name een loskoppeling van 0,7 procentpunt.

2.2. De hervormingen van de regering Michel

Deze versie van maart 2015 houdt rekening met de hervormingen van de regering Michel die binnen de gestelde termijn technisch modelleerbaar zijn en waarvan de modaliteiten voldoende duidelijk zijn.

Het gaat om de volgende maatregelen:

– in de tak pensioenen:

- 1) geleidelijke verstrenging van de toegangsvoorwaarden voor vervroegd pensioen in de drie pensioenregelingen: het gaat hoofdzakelijk om de verhoging van 62 naar 63 jaar inzake leeftijdsvoorwaarde en van 40 naar 42 jaar inzake loopbaanvoorwaarde;

	2016	2017	2018	2019
Leeftijd/loopbaanvoorwaarde	62/40	62,5/41	63/41	63/42
Uitzonderingen lange loopbanen	60/42 61/41	60/43 61/42	60/43 61/42	60/44 61/43

- 2) verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd naar 66 jaar in 2025 en naar 67 jaar in 2030 in de drie pensioenregelingen;
- 3) geleidelijke verhoging van de minimumleeftijd voor het overlevingspensioen van 50 jaar in 2025 naar 55 jaar in 2030;
- 4) schrapping van de diplomabonificatie in de loopbaanvoorwaarde voor het vervroegd pensioen (in de pensioenregeling voor de overheidssector);
- 5) schrapping van de pensioenbonus in de drie pensioenregelingen;

– in het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelage:

- 1) geleidelijk verstrengen van de toelatingsvoorwaarden voor werkloosheid met bedrijfstoelage;

⁹ Dit houdt in: een jaarlijkse welvaartsaanpassing van 0,5% van alle inkomensvervangende uitkeringen, met uitzondering van de forfaitaire uitkeringen; een jaarlijkse welvaartsaanpassing van 1% van alle forfaitaire sociale uitkeringen; een jaarlijkse plafondverhoging van 1,25% voor de berekening van de inkomensvervangende uitkeringen en, in de pensioenregeling van werknemers, van het minimumrecht per loopbaanjaar.

¹⁰ Zonder herwaardering zou de kinderbijslag er fors op achteruitgaan ten opzichte van de gemiddelde levensstandaard en dit zou in strijd zijn met het traditionele kinderbijslagbeleid.

- 2) geleidelijke veralgemening van de verplichting voor werklozen met bedrijfstoelage om zich als werkzoekende op te stellen;
- in de tak werkloosheid (inclusief loopbaanonderbreking en tijdskrediet):
 - 1) schrapping van de anciënniteitstoelage en van de uitkering voor niet-gemotiveerd tijdskrediet;
 - 2) vermindering van bepaalde uitkeringen (inkomensgarantie-uitkering, tijdelijke werkloosheidsuitkering, berekening van de werkloosheidsuitkering gebaseerd op de voorbije 12 bezoldigde maanden in plaats van de voorbije maand);
 - 3) verlaging van de uiterste leeftijd voor het indienen van een inschakelingsuitkering en invoering van een minimum diplomaverreichte voor min 21-jarigen;
 - 4) beperking van het aantal tijdelijke werkloosheidsdagen per werkgever;
 - 5) verhoging van de toegangsleeftijd voor het eindeloopbaan-tijdskrediet bij eerste aanvraag;
- in de gezondheidszorg:

de vooruitzichten omvatten de besparingen die beschreven zijn in de algemene beleidsnota Gezondheidszorg van november 2014. Ze hebben vooral betrekking op de farmaceutische industrie, het remgeld bij specialisten, dialyse, bevallingen, etc.
- in de tak arbeidsongeschiktheid (primaire ongeschiktheid en invaliditeit):
 - 1) striktere toekenningsvoorwaarden en controles, het opleggen van een herinschakelingsplan na drie maanden primaire ongeschiktheid om de herintegratie voor de betrokkenen te vergemakkelijken, verstrenging van de administratieve sancties in het kader van arbeidsongeschiktheid en invaliditeit;
 - 2) schrapping van hogere RIZIV-uitkeringen voor nieuwgerechtigde (vanaf 1 januari 2015) arbeidsongeschikte werklozen;
 - 3) vanaf 1 januari 2015: berekening van de RIZIV-uitkeringen voor nieuwgerechtigden op basis van het gemiddelde verdiende loon van een referentieperiode van 12 maanden voorafgaand aan de arbeidsongeschiktheid (in plaats van het laatst verdiende loon).

We wijzen erop dat bepaalde maatregelen uit het regeerakkoord niet mee in beschouwing zijn genomen omwille van de grote onzekerheid omtrent hun toepassingsvoorwaarden. In de pensioenregeling van de overheidssector gaat het met name om de schrapping van de diplomabonificatie in de pensioenberekening, de geleidelijke schrapping van de voorkeurstantièmes en het niet meetellen van de contractuele dienstjaren in de pensioenberekening van statutair personeel.

2.3. Verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd: methodologie inzake het aantal gepensioneerden

De pensioenhervorming voorziet in een verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd naar 66 jaar in 2025 en naar 67 jaar in 2030. Het aantal uitgestelde pensioneringen als gevolg van deze maatregel wordt geraamd volgens een gelijkaardige methodologie als diegene die werd gebruikt tijdens een studie die

in 2014 voor de Commissie voor de hervorming van de pensioenen 2020-2040 werd uitgevoerd¹¹. Het weerhouden scenario met betrekking tot het pensioneringsgedrag is meer bepaald gebaseerd op de 'verschuivingshypothese' zoals die gedefinieerd is in de studie van 2014. Dat is ook de hypothese die het dichtst aanleunt bij de methodologie die de AWG gebruikt om de impact van een verhoging van de pensioenleeftijd op activiteit en werkgelegenheid te ramen, hoewel de huidige studie rekening houdt met een leeftijdsgebonden stijging van de overgangskansen naar invaliditeit en werkloosheid. De verschuivingshypothese veronderstelt dat een verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd met één jaar resulteert in het uitstel van pensionering met gemiddeld één jaar, of nog, dat de verdeling naar leeftijd van de pensioneringen rond de wettelijke leeftijd hetzelfde is als in een scenario zonder hervorming¹². Volgens de verschuivingshypothese stemmen in het hervormingsscenario (67 jaar) de pensioneringen op wettelijke leeftijd, uitgedrukt in % van de bevolking van 67 jaar, in 2060 overeen met de pensioneringen van deze generatie op 65 jaar in een scenario zonder hervorming (het aantal pensioneringen op 65 jaar in verhouding tot de bevolking van 65 jaar) twee jaar daarvoor (in 2058).

Tabel 2 Verschuiwingshypothese en pensioneringsgedrag bij een verhoging van de wettelijke leeftijd van 65 naar 67 jaar, geïllustreerd aan de hand van de pensioneringen van mannen in de werknemersregeling
Verdeling van de pensioneringen naar leeftijd (in % van het totale aantal pensioneringen)

60	61	62	63	64	65+	66	67+
Scenario zonder verhoging van de wettelijke leeftijd (verdeling in 2058)							
3%	9%	7%	10%	4%	67%		
Scenario met verhoging van de wettelijke leeftijd (verdeling in 2060)							
		3%	9%	7%	10%	4%	67%

In de studie die werd uitgevoerd voor de Commissie voor de hervorming van de pensioenen 2020-2040, werd ook een alternatief scenario weerhouden dat vertrekt van een hypothese van 'minimumuitstel'. Die veronderstelt dat de personen die hun pensionering uitstellen ten gevolge van de verhoging van de wettelijke leeftijd, dat doen tot wanneer ze in aanmerking komen voor ofwel de loopbaanvoorwaarde voor vervroegd pensioen, ofwel de wettelijke pensioenleeftijd. Bijgevolg zullen de personen die - zonder optrekking van de wettelijke leeftijd- met pensioen gingen en reeds voldoen aan de nieuwe pensioneringsvoorwaarden, op hetzelfde ogenblik met pensioen gaan ongeacht of er wel of geen verhoging van de wettelijke leeftijd is. Met andere woorden, het optrekken van de wettelijke leeftijd naar 67 jaar zal uitsluitend invloed hebben op de personen die in het scenario zonder verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd op 65 jaar met pensioen gingen met een loopbaanvoorwaarde van minder dan 42 jaar. Het gemiddelde uitstel van pensionering zal in vergelijking met een situatie zonder verhoging van de wettelijke leeftijd volgens de hypothese van 'minimumuitstel' dan ook minder uitgesproken zijn dan volgens de 'verschuivingshypothese'.

¹¹ Federaal Planbureau, 'Pensioenhervormingsscenario's in de werknemers- en zelfstandigenregelingen (II) en in de overheidssector – Versie met een evaluatie van een bonus-malussysteem – Studie gerealiseerd op vraag van de "Commissie voor de hervorming van de pensioenen 2020-2040" - 'Des scénarios de réforme des pensions dans les régimes salarié et indépendant (II) et dans la fonction publique – Version intégrant une évaluation du système de bonus-malus – Etude réalisée à la demande de la "Commission pour la réforme des pensions 2020-2040", Rapport_CP_10741, maart 2014, p. 12, deel 4.3

¹² De verschuivingshypothese werd eveneens gebruikt voor de raming van de impact van bepaalde hervormingen van de regering Michel, die het Federaal Planbureau uitvoerde in februari 2015. Cf. Federaal Planbureau, studie over de economische en budgettaire langetermijnpact van de structurele hervormingen besloten door de regering Michel, februari 2015

Ten slotte merken we op dat, gezien de gestelde termijn en het gebrek aan gegevens (voor de NMBS), voor de pensioenregeling van de overheidsbedrijven in het huidige rapport geen rekening kon worden gehouden met de impact van de hervormingen op het pensioneringsgedrag.

2.4. Langetermijnvooruitzichten van de sociale uitgaven (maart 2015)

2.4.1. De demografische vooruitzichten

De volgende tabel stelt de belangrijkste resultaten voor van de 'Demografische vooruitzichten 2014-2060'¹³, alsook de verschillen met de oude vooruitzichten 2013-2060.

Tabel 3 Belangrijkste resultaten van de 'Demografische vooruitzichten 2014-2060' (1) en het verschil met de vooruitzichten 2013-2060 (2)
Situatie op 30 juni

	2014		2020		2040		2060	
	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)
Totale bevolking in duizendtallen	11175,7	-14,5	11456,1	-57,9	12424,2	252,0	13111,7	579,5
<i>Per leeftijdscategorie in duizendtallen</i>								
0-14 jaar	1898,8	-5,5	1959,0	-25,1	2084,0	87,4	2209,0	157,2
15-64 jaar	7266,4	-8,5	7275,7	-28,8	7334,1	184,9	7681,2	428,6
65 jaar en ouder	2010,4	-0,5	2221,5	-4,0	3006,1	-20,3	3221,5	-6,3
van 65 tot 79 jaar	1407,8	-2,5	1575,8	-9,0	1955,1	-17,8	1936,2	3,6
waarvan 80 jaar en ouder	602,7	2,0	645,7	5,0	1051,0	-2,6	1285,3	-9,9
<i>Leeftijdsstructuur in %</i>								
0-14 jaar	17,0	-0,0	17,1	-0,1	16,8	0,4	16,8	0,5
15-64 jaar	65,0	0,0	63,5	0,1	59,0	0,3	58,6	0,7
65 jaar en ouder	18,0	0,0	19,4	0,1	24,2	-0,7	24,6	-1,2
<i>Enkele indicatoren</i>								
Afhankelijkheid van de ouderen: (65+/15-64)	27,7	0,0	30,5	0,1	41,0	-1,3	41,9	-2,6
Afhankelijkheid van de ouderen: (65+/20-64)	30,3	0,0	33,4	0,1	45,4	-1,5	46,4	-2,8
Vergrijzingsintensiteit (80+/65+)	30,0	0,1	29,1	0,3	35,0	0,2	39,9	-0,2

Tussen 2014 en 2060 groeit de totale bevolking met 17%. Dat betekent een stijging van 11,2 miljoen naar 13,1 miljoen inwoners. Deze groei varieert naargelang de leeftijdsgroep: de groep van 0 tot 14 jaar groeit met 16%, de bevolking op arbeidsleeftijd (15 tot 64 jaar) met ongeveer 6% en de 65-plussers met 60%. De leeftijdsstructuur van de bevolking in België wijzigt aanzienlijk over de projectieperiode: terwijl het aandeel van de groep van 0 tot 14 jaar relatief stabiel blijft, daalt het aandeel van de groep van 15 tot 64 jaar met 6,4 procentpunten. Deze wordt gecompenseerd door een stijging van de groep van 65-plussers. De vergrijzing van de bevolking is ook zichtbaar in de stijging met 51% van de

¹³ Federaal Planbureau, Algemene Directie Statistiek, 'Demografische vooruitzichten 2014-2060 – Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftequotienten', Federaal Planbureau, Reeks Vooruitzichten, maart 2015.

afhankelijkheidscoëfficiënt van ouderen (die de verhouding weergeeft tussen het aantal personen van 65 jaar en ouder en het aantal personen tussen 15 en 64 jaar).

In vergelijking met de demografische vooruitzichten 2013-2060 is de totale bevolking tot ongeveer 2025 minder omvangrijk. Dit is te wijten aan de recente ontwikkelingen in de internationale migratie als gevolg van het huidige beleid omtrent gezinshereniging. Op lange termijn is ze echter omvangrijker (met bijna 580000 personen in 2060) ten gevolge van een verbetering van het demografisch projectiemodel. Deze grotere bevolking bevindt zich in de leeftijdsgroepen van 0 tot 14 jaar en van 15 tot 64 jaar, wat een lagere afhankelijkheidscoëfficiënt van ouderen impliceert (met 2,6 procentpunten in 2060).

2.4.2. De arbeidsmarkt

De langetermijnvooruitzichten van de arbeidsmarkt omvatten zowel de recentste gegevens op dit gebied als de maatregelen die zijn vermeld in deel 2.2. We merken op dat de werkgelegenheidsgraad (activiteitsgraad) ten gevolge van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd (tot 67 jaar in 2030) gedefinieerd wordt als de verhouding tussen de totale werkgelegenheid (activiteit) en de bevolking van 15 tot 69 jaar (terwijl het voordien ging om de bevolking tussen 15 en 64 jaar). De activiteitsgraad en de werkgelegenheidsgraad van de 65-plussers, in verhouding tot de bevolking van 65 tot 69 jaar, worden dus eveneens vermeld. Ten slotte benadrukken we dat de werkloosheid en de beroepsbevolking, als gevolg van de uitbreiding van de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt (met name) naar werklozen met bedrijfstoelag, voortaan ook de werkzoekende werklozen met bedrijfstoelag omvatten.

De werkgelegenheidsgraad volgens administratief concept, oftewel de totale werkgelegenheid in verhouding tot de bevolking tussen 15 en 69 jaar, groeit op lange termijn met 6,5 procentpunten tussen 2014 en 2060. In 2060 bereikt hij 65,4%. In vergelijking met de resultaten die zijn verschenen in het jaarlijks verslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing van 2014 ligt de werkgelegenheidsgraad 3,2 procentpunten hoger.

De stijging van de werkgelegenheidsgraad vloeit niet alleen voort uit een stijging van de werkgelegenheidsgraad van de 15-54-jarigen (+ 2,2 procentpunten tussen 2014 en 2060), maar vooral uit een stijging van de werkgelegenheidsgraad van de 55-64-jarigen (met bijna 20 procentpunten) en van de werkgelegenheidsgraad van de 65-plussers (+ 21 procentpunten). De werkgelegenheidsgraad van de personen tussen 55 en 64 jaar bereikt 66% in 2060, hetzij 10 procentpunten meer dan in het jaarlijks verslag van de SCvV van 2014, vooral omwille van de nieuwe pensioenhervorming. De werkgelegenheidsgraad van 65-plussers bereikt 30,7%¹⁴ in 2060 en ligt daarmee 17,5 procentpunten hoger dan de graad die vorig jaar geraamd werd. We benadrukken dat de evolutie van de werkgelegenheidsgraden van 55-plussers vanaf 2025 met name beantwoordt aan de verschuivingshypothese (zie supra deel 2.3) die werd weerhouden voor het pensioneringsgedrag ten gevolge van de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd.

¹⁴ De werkgelegenheid voor 65-plussers verviervoudigt bijna, met een stijging van zo'n 55000 personen in 2014 naar meer dan 210000 werkenden in 2060.

De activiteitsgraad neemt toe met 3,9 procentpunten tussen 2014 en 2060. Die stijging is het resultaat van de toename van de activiteitsgraden van 55-64-jarigen en 65-plussers, terwijl de activiteitsgraad van personen tussen 15 en 54 jaar gedurende dezelfde periode daalt. De verhoging van de activiteitsgraad van 55-plussers is opvallend uitgesproken in vergelijking met het verslag van de SCvV van 2014, en dit omwille van de verschillende maatregelen die de regering Michel trof.

De werkloosheidsgraad daalt van 12,4% van de beroepsbevolking in 2014 naar 8% omstreeks 2035, volgens de weerhouden hypothese omtrent de structurele werkloosheidsgraad. We benadrukken dat deze hypothese niet wijzigt door de nieuwe hervormingen aangezien men veronderstelt dat de langetermijngroei van de werkgelegenheid afhangt van de evolutie van de beroepsbevolking (of het arbeidsaanbod). De Ageing Working Group werkt ook met deze hypothese voor haar budgettaire projecties. Zo wordt de structurele werkloosheidsgraad niet beïnvloed door een toename van de beroepsbevolking als gevolg van bijvoorbeeld een pensioenhervorming.

Tabel 4 Toestand op de arbeidsmarkt, scenario van maart 2015 (1) en verschillen ten opzichte van de resultaten van de SCvV van juli 2014 (2) - administratief concept
In %

	2014		2020		2040		2060		2014-2060	
	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)
Werkgelegenheidsgraad ^a	59,0	0,0	61,1	0,3	65,1	3,0	65,5	3,2	+6,5	3,2
15-54 jaar	66,9	-0,1	68,4	0,0	69,2	0,0	69,2	-0,2	+2,2	-0,1
Vrouwen	63,7	0,0	65,3	-0,1	66,7	0,2	66,6	-0,0	+2,9	-0,1
Mannen	70,1	-0,2	71,4	0,2	71,7	-0,1	71,7	-0,4	+1,6	-0,2
55-64 jaar	46,4	0,1	54,7	1,8	64,9	8,6	66,2	10,0	+19,7	9,9
Vrouwen	40,0	0,3	49,0	1,2	59,3	6,1	60,1	7,2	+20,1	6,8
Mannen	53,0	-0,1	60,4	2,4	70,6	11,0	72,3	12,9	+19,3	13,0
65 jaar en ouder ^b	9,4	0,0	10,4	-0,3	28,7	15,7	30,7	17,5	+21,3	17,5
Vrouwen	5,7	0,0	6,7	-0,5	22,7	13,2	24,9	15,4	+19,2	15,3
Mannen	13,4	0,1	14,3	-0,1	34,9	18,3	36,6	19,6	+23,2	19,5
p.m.	63,0	0,0	65,5	0,4	68,4	1,7	68,6	1,7	+5,6	1,7
werkgelegenheidsgraad 15-64 jaar in % van de bevolking van 15 tot 64 jaar										
Werkloosheidsgraad ^c	12,4	-0,2	11,1	0,5	8,0	-0,0	8,0	-0,0	-4,4	0,2
Activiteitsgraad ^d	67,3	-0,2	68,7	0,8	70,8	3,3	71,2	3,5	+3,9	3,6
15-54 jaar	75,7	-0,2	75,4	-0,2	74,5	-0,1	74,5	-0,4	-1,2	-0,3
55-64 jaar	56,6	-0,2	67,7	5,2	73,2	9,3	74,6	10,9	+18,1	11,1
65 jaar en ouder	9,4	0,0	10,4	-0,3	31,8	18,8	34,0	20,8	+24,6	20,8
p.m. activiteitsgraad 15-64 jaar in % van de bevolking van 15 tot 64 jaar	72,0	-0,2	73,8	0,9	74,3	1,7	74,5	1,7	+2,5	1,9
Potentiële activiteitsgraad ^e	69,0	-0,2	69,2	-0,2	71,1	2,2	71,5	2,4	+2,5	2,6

a. Totale werkgelegenheid in % van de bevolking tussen 15 en 69 jaar

b. Werkgelegenheid voor 65-plussers in % van de bevolking tussen 65 en 69 jaar

c. Werkloosheid inclusief oudere werklozen met maxi-vrijstelling en werkzoekende werklozen met bedrijfstoelag, in % van de beroepsbevolking; beroepsbevolking = totale werkgelegenheid + werkloosheid inclusief oudere werklozen met maxi-vrijstelling en werkzoekende werklozen met bedrijfstoelag

d. Beroepsbevolking (zie c.) in % van de bevolking tussen 15 en 69 jaar

e. Potentiële beroepsbevolking (= beroepsbevolking + tijdskrediet/volijtjse loopbaanonderbreking) in % van de bevolking tussen 15 en 69 jaar

De bevolking op arbeidsleeftijd, van 15 tot 64 jaar, neemt tussen 2014 en 2060 met 5,7% toe, maar over dezelfde periode stijgt de beroepsbevolking met 12,7%. Deze telt uiteindelijk bijna 6 miljoen mensen omwille van de toename van de bevolking op arbeidsleeftijd maar ook door de stijging van de activiteitsgraden (zie Tabel 4). De werkgelegenheid neemt toe met 850000 personen tussen 2014 en 2060, terwijl de werkloosheid met ongeveer 180000 personen daalt. Een grotere bevolking op arbeidsleeftijd gecombineerd met een grotere toename van de activiteitsgraden resulteert in 2060 in een beroepsbevolking van 10,9% meer dan in het jaarlijks verslag van de SCvV van 2014. Bij een onveranderde werkloosheidsgraad groeien de werkgelegenheid en de werkloosheid evenredig.

Tabel 5 Toestand op de arbeidsmarkt, scenario van maart 2015 (1) en verschil ten opzichte van de resultaten van de SCvV van juli 2014 (2) - administratief concept
In duizendtallen

	2014		2020		2040		2060		1/2 ^b
	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	
Bevolking op arbeidsleeftijd	7266,4	-8,5	7275,7	-28,8	7334,1	184,9	7681,2	428,6	5,9
Beroepsbevolking ^a	5287,9	-18,5	5435,5	41,6	5658,1	382,1	5958,9	588,0	10,9
Werkgelegenheid	4631,8	-8,2	4830,9	7,3	5205,5	351,5	5482,2	541,0	10,9
Werkloosheid ^a	656,0	-10,3	604,5	34,3	452,7	30,6	476,7	47,0	10,9

a. Inclusief de oudere werklozen met maxi-vrijstelling en de werkzoekende werklozen met bedrijfstoelag.

b. Procentueel verschil tussen (1) en (2)

2.4.3. Evolutie van de pensioneringsgraden

De pensioenhervorming van de regering Michel leidt reeds vanaf de eerste jaren van de projectie tot een grote daling van de pensioneringsgraad¹⁵ bij de bevolking tussen 60 en 64 jaar, en op langere termijn (vanaf 2025, wanneer de wettelijke pensioenleeftijd stijgt naar 66 jaar) tot een afname van de pensioneringsgraad bij de bevolking tussen 65 en 69 jaar. Dankzij deze hervorming kan de pensioneringsgraad voor de voltallige bevolking van 60-plus tussen 2014 en 2060 stabiliseren, terwijl hij anders zou toenemen omwille van een stijging van het aandeel vrouwen dat in de loop van generaties een rustpensioen geniet en van een ouder wordende gepensioneerde bevolking¹⁶.

¹⁵ Met andere woorden: de verhouding tussen het 'aantal begunstigen' van een rust- of overlevingspensioen en de bevolking van de leeftijdsgroep. De pensioneringsgraad is in bepaalde leeftijdscategorieën groter dan 100% aangezien het gebruikte statistische concept van gepensioneerde dubbele tellingen inhoudt. Personen die zowel in de overheidssector als in de werknemers- of zelfstandigenregeling een pensioen genieten, worden namelijk tweemaal geteld in dit pensioenconcept. Daarnaast verblijven sommige pensioengerechtigden niet in België.

¹⁶ Globaal gezien vertoont de pensioneringsgraad een stijgend profiel naargelang de leeftijd (omwille van pensioneringen tussen 60 jaar en de wettelijke leeftijd, bepaalde pensioneringen na de wettelijke pensioenleeftijd, het genot van een overlevingspensioen). In een context van vergrijzing van de gepensioneerde bevolking leidt dit profiel tot een stijging van de pensioneringsgraad bij de bevolking van 60-plus.

Tabel 6 Evolutie van de pensioneringsgraden in het scenario van maart 2015
Aantal 'pensioengerechtigden' uitgedrukt in % van de bevolking van de beschouwde leeftijdsgroep

	2014	2020	2030	2040	2050	2060
60-64 jaar	39	28	12	9	9	9
65-69 jaar	102	104	77	79	79	80
70 jaar en ouder	107	109	112	114	115	116
60 jaar en ouder	89	88	83	88	89	91

2.4.4. Macro-economische omgeving

Op middellangetermijn is de groei van het bbp en van zijn componenten overgenomen uit de 'Economische vooruitzichten 2015-2020' van maart 2015. In die vooruitzichten bedraagt de gemiddelde economische groei in 2014 en 2015 1,1% per jaar. Vervolgens stijgt dat cijfer geleidelijk en tussen 2015 en 2020 bereikt het een gemiddelde van 1,5% per jaar. Die groei wordt bijna in gelijke mate bepaald door de werkgelegenheid en door de arbeidsproductiviteit.

Tabel 7 Macro-economische projectie 2014-2060, scenario van maart 2015 (1) en verschil ten opzichte van de resultaten van de SCvV van juli 2014 (2)
In %

	Gemiddelde jaarlijkse reële groei, in %								Niveau in %	
	2014-2020		2020-2040		2040-2060		2014-2060		2020	2060
	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)	(1)-(2)	(1)/(2)	(1)/(2)
Werkgelegenheid	0,7	0,1	0,4	0,3	0,3	0,2	0,4	0,2	0,2	10,9
Productiviteit per arbeidsplaats	0,8	-0,2	1,3	-0,1	1,5	0,0	1,3	-0,1	2,1	0,3
Lonen ^a	1,1	-0,5	1,6	0,2	1,8	0,2	1,6	0,1	-0,1	8,6
bbp	1,5	-0,1	1,6	0,2	1,8	0,2	1,7	0,2	2,2	11,3
bbp/hoofd	1,1	-0,1	1,2	0,1	1,5	0,1	1,3	0,1	2,7	6,3

a. Lonen van de bezoldigde werknemers, de overheidsambtenaren en de beroepsinkomsten van de zelfstandigen.

Op lange termijn wordt een productiviteitsgroei van 1,5% per jaar verondersteld. Dat groeiniveau zou pas in de loop van de jaren 2030 bereikt worden gezien de veel zwakkere groei op het einde van de middellangetermijnperiode (0,9% in 2020). Dit verklaart waarom de jaarlijkse productiviteitsgroei tussen 2020 en 2040 gemiddeld slechts 1,3% bedraagt, net als tussen 2014 en 2060. Met een gemiddelde jaarlijkse werkgelegenheidsgroei van 0,4% bereikt de economische groei 1,7% per jaar over de volledige projectieperiode. Dat die groei van het bbp 0,2% per jaar hoger ligt dan volgens de resultaten van het jaarlijks verslag van de SCvV van 2014, is te wijten aan een sterkere werkgelegenheidsgroei (cf. Tabel 5).

2.4.5. Budgettaire kosten van de vergrijzing (versie van maart 2015)

De volgende tabel geeft de evolutie van alle sociale uitgaven in procent van het bbp tot 2060 volgens het scenario van maart 2015, alsook de budgettaire kosten van de vergrijzing tussen 2014 en 2060 (of de variatie van de sociale uitgaven tussen twee bepaalde jaren, uitgedrukt in % van het bbp). Het gaat om de budgettaire kosten van de vergrijzing volgens de definitie van de SCvV, met andere woorden een definitie die afwijkt van die van de Ageing Working Group¹⁷.

¹⁷ De SCvV houdt voor de budgettaire kosten van de vergrijzing rekening met alle sociale uitgaven die in de nationale boekhouding zijn opgenomen, behalve met de onderwijsuitgaven. De AWG houdt rekening met de uitgaven voor pensioenen

Tabel 8 De budgettaire kosten van de vergrijzing op lange termijn volgens het scenario van maart 2015
In % van het bbp

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	Scenario van maart 2015								
	2014	2020	2030	2040	2060	2014-2020	2020-2060	2014-2060	Verskil met de resultaten van de SCvV van juli 2014 2014-2060
Pensioenen	10,4	11,0	11,6	12,9	12,8	0,6	1,8	2,4	-1,7
- werknemersregeling	5,6	6,1	6,5	7,3	7,2	0,5	1,0	1,5	-1,1
- zelfstandigenregeling	0,8	0,9	0,9	1,1	1,0	0,1	0,2	0,2	-0,1
- overheidssector ^a	3,9	4,0	4,2	4,5	4,6	0,1	0,6	0,7	-0,5
Gezondheidszorg ^b	8,0	8,4	9,3	10,0	9,8	0,4	1,4	1,9	-0,1
- 'acute' zorg	6,7	6,7	7,5	7,8	7,6	0,1	0,9	0,9	0,0
- langdurige zorg	1,3	1,7	1,8	2,2	2,2	0,4	0,6	0,9	-0,1
Arbeidsongeschiktheid	1,7	1,9	2,0	2,0	1,5	0,1	-0,4	-0,2	0,1
Werkloosheid ^c	2,3	1,7	1,2	1,1	1,1	-0,6	-0,6	-1,2	-0,2
Kinderbijslag	1,6	1,4	1,3	1,2	1,1	-0,2	-0,3	-0,5	-0,2
Overige sociale uitgaven ^d	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	0,0	-0,2	-0,2	0,1
Totaal	25,3	25,7	26,8	28,5	27,4	0,4	1,7	2,2	-2,0
p.m. Lonen van het onderwijzend personeel ^e	3,9	3,7	3,7	3,7	3,7	-0,2	0,0	-0,1	-0,1

a. Inclusief de pensioenen van de overheidsbedrijven ten laste van de staat (de resultaten in dit rapport houden geen rekening met de hervorming van die regelingen) en de IGO.

b. Overheidsuitgaven voor gezondheidszorg, acute en langdurige zorg.

c. Inclusief werkloosheid met bedrijfstoelag en tijdskrediet en loopbaanonderbreking.

d. Vooral de uitgaven voor arbeidsongevallen, beroepsziekten, Fonds voor Bestaanszekerheid (uitsluitend het deel dat relevant is voor de sociale zekerheid volgens de principes van het ESR 2010), tegemoetkomingen aan personen met een handicap en leefloon.

e. Volgens de definitie van de SCvV maken de lonen van het onderwijzend personeel geen deel uit van de totale budgettaire kost van de vergrijzing. In tegenstelling hiermee worden de onderwijsuitgaven wél verrekend in de budgettaire kosten van de vergrijzing volgens de concepten van de Ageing Working Group.

Op middellange termijn bedragen de budgettaire kosten van de vergrijzing 0,4% van het bbp tussen 2014 en 2020. Die groei is gematigd, met name als gevolg van de verschillende maatregelen die de regering trof. Het cijfer ligt 0,3% van het bbp lager dan de resultaten van het rapport van de SCvV van 2014 over dezelfde periode.

Op lange termijn bedragen de budgettaire kosten van de vergrijzing 2,2% van het bbp tussen 2014 en 2060. De uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg stijgen met respectievelijk 2,4% en 1,9% van het bbp, terwijl alle andere uitgaven dalen met 2,1% van het bbp.

In vergelijking met de resultaten van het jaarlijks verslag van de SCvV van 2014 liggen de kosten van de vergrijzing 2% van het bbp lager in de periode 2014-2060. Het aandeel van de pensioenen vermindert met 1,7% van het bbp, terwijl dat van de gezondheidszorg en van de andere sociale bijdragen vermindert met 0,3% van het bbp. De hervormingen, voornamelijk de pensioenhervorming, leiden niet alleen tot een daling van de uitgaven maar ook tot een stijging van het bbp. We wijzen erop dat de

(inclusief invaliditeitsuitgaven en werkloosheidsuitkeringen met bedrijfstoelag), voor de gezondheidszorg (acuut en langdurig), voor werkloosheid (exclusief loopbaanonderbreking en tijdskrediet) en voor het onderwijs. In tegenstelling tot de SCvV houdt de AWG geen rekening met de uitgaven voor primaire ongeschiktheid, moederschapsrust, kinderbijslag, loopbaanonderbreking en tijdskrediet, arbeidsongevallen, beroepsziekten, Fonds voor Bestaanszekerheid, tegemoetkomingen aan personen met een handicap, leefloon...

'demografische vooruitzichten 2014-2060' ook gunstiger zijn voor de budgettaire kosten van de vergrijzing, aangezien ze een geringere toename van de afhankelijkheidscoëfficiënt van ouderen inhouden (wat zich vertaalt in minder uitgaven en een toename van het bbp).

BIJLAGE

Bijlage: Specifieke tabel voor het langetermijnluik van het stabiliteitsprogramma

Long term sustainability of public finances

% of GDP	2007	2010	2020	2030	2040	2050	2060
Total expenditure (not available)	-	-	-	-	-	-	-
of which: age-related expenditure	24.8	27.7	29.4	30.4	32.2	31.9	31.2
Pension expenditure (AWG definition)	9.7	10.8	12.5	13.1	14.4	14.2	13.8
Social security pension	9.7	10.8	12.5	13.1	14.4	14.2	13.8
old-age and early pensions (survivors included)	8.9	9.9	11.2	11.7	12.9	13.0	12.8
other pensions (only disability)	0.8	0.9	1.2	1.4	1.5	1.2	1.0
Occupational pensions: not in the general government	-	-	-	-	-	-	-
Health care	5.6	6.4	6.7	7.5	7.8	7.6	7.6
Long-term care	1.0	1.2	1.7	1.8	2.2	2.4	2.2
Education expenditure	3.5	3.8	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7
Other age-related expenditure (unemployment, family allowance, allowance for handicapped persons...)	5.0	5.5	4.8	4.4	4.1	4.0	3.8
Interest expenditure (not available)	-	-	-	-	-	-	-
Total revenue (not available)	-	-	-	-	-	-	-
of which: property income (not available)	-	-	-	-	-	-	-
of which: from pensions contributions (not relevant)	-	-	-	-	-	-	-
Pension reserve fund assets (not available)	-	-	-	-	-	-	-
of which: consolidated public pension fund assets (not available)	-	-	-	-	-	-	-
Systemic pensions reform	-	-	-	-	-	-	-
Social contributions diverted to mandatory private scheme	-	-	-	-	-	-	-
Pension expenditure paid by mandatory private scheme	-	-	-	-	-	-	-
Assumptions							
Labour productivity growth	1.3	1.8	0.9	1.3	1.5	1.5	1.5
Real GDP growth	3.0	2.5	1.4	2.4	1.6	1.8	1.7
Participation rate males (aged 20-64): potential participation rate (1)	87.3	85.9	84.6	84.8	85.0	85.1	85.4
Participation rate females (aged 20-64): potential participation rate (1)	72.7	73.7	76.0	77.1	77.8	77.7	77.9
Total participation rates (aged 20-64): potential participation rate (1)	80.0	79.8	80.3	80.9	81.4	81.4	81.6
Unemployment rate (administrative definition)	12.4	12.5	11.1	8.5	8.0	8.0	8.0
Population aged 65+ over total population	17.1	17.2	19.4	22.5	24.2	24.4	24.6

(1) Participation rate inclusive full time career breaks and unemployment with company allowance.